

ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՑԱՆԿ — INHALTSVERZEICHNIS

ԽՁ. 1932 ՏԱՐԻ — XLVI. JAHRGANG

(ԱՍՏԵՂԱՆԻՇՆԵՐԸ [*] ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԿ ԵՆ)

ՅՕԳՈՒՆԵՐ

- Ակինեան Հ. Ն., Անիի Մայր Եկեղեցւոյ եւ Միջնաբերդի Եկեղեցւոյ արձանագրութիւններու մասին. 539:
- Եղիշ վարդապետ. 293, 385, 545:
- Երեմիա Չէլէպի Բէօմիւրճեան կեանքն եւ դրական գործունէութիւնը. 510, 624:
- Երեք հարսանեկան տաղեր հին ժողովրդական բանահիւսութենէն. 223:
- Հայերէն լեզուի ընթացքը (450—572). 257:
- Հայերէն լեզուի ընթացքը Ե.—ԺԺ. դարերուն (450—1890).
- Հայ Մատենագրութեան ոսկեդարը. 105:
- * Հ. Յ. Վ. Գաթրճեան. 1, 5, 63:
- Յակոբ Թոխաթեցւոյ Ողբ ի վերայ երկրին Օլախաց. 337:
- Յունարան դպրոցը (572—603). 271:
- Ոսկեդարեան հայերէնի յայտնութիւնը 1840—1854. 136:
- Սիմէոն Դպրի Լեհացւոյ Ուղեգրութիւն. 447, 677:
- Ազրալեան Ն., Հնչարանական դիտողութիւններ. 293:
- Բասմաջեան Կ. Յ., Անիի արձանագրութեանց առթիւ. 539:

Aufsätze

mit einem deutschen Resumé.

- Akinian P. N., Zu den Inschriften der Kathedrale und der Zitadelkirche von Ani. 539.
- Elisäus Vardapet und seine Geschichte des armenischen Krieges. 293, 385, 545.
- Eremia Celebi. 510, 624.
- Drei Hochzeitslieder. 223.
- Die Entwicklungsphasen der armenischen Literatursprache (450—572). 257.
- Die armenische Sprache im Laufe der Jahrhunderte (5. bis 19. Jahrhundert). 128.
- Das Goldene Zeitalter der armenischen Literatur. 105.
- * P. Josef Gatherdjian. 1, 5, 63.
- Des Jakob aus Tokat Klageged über das Moldauerland. 337.
- Die hellenophile Schule (572—603). 271.
- Die Renaissance des Klassisch-Armenischen (1840—1854). 136.
- Des Simeon aus Polen Reisebeschreibung. 447, 677.
- Aghbalian N., Beiträge zur armenischen Lautlehre. 298.
- Basmadjian K., Zu meinen Inschriften von Ani. 539.

- Գարամանլեան Հ. Ա., Երկրորդ կարգի ատուածութիւններ եւ ոգիներ Եզնիկի քով. 483, 588:
- Հոգմ-Շունչ-Հոգի գաղափարներն Եզնիկի քով. 186:
- Մելիք-Շահնազարեանց, Տնային բժշկութիւն. 331:
- Մէնէվիշեան Հ. Գ., Դասական հայերէնի Գառնը. 53:
- Շուր Վեռնիք, Ներոն կայսեր արեւելեան քաղաքականութիւնը (Թրգմ. Հ. Մ. Հապոզեան). 311:
- Չիթունի, Քիարսուն զինղեր եւ թակաւորու ախշիկ. 614:
- Սարուխան, Աղեքսանդր Մանթաշեանց. 205, 348:
- Վրաստան եւ Հայերը. 576:
- Տաշեան Հ. Գ., Հաթեր եւ Ուրարտեանք. 161, 401:
- Փասմէր Ռ., Հայաստանի ոստիկաններու ժամանակագրութիւնը 833—887 տարիներու շրջանին (Թրգմ. Հ. Վ. Ինգլիսեան). 179, 322:

ՆՈՒՆԻՆԵՐ

- Խորէն Ա. Մուրադբէգեան. 691:
- Ամփոփում կարեւոր յօդուածներու բովանդակութեան (գերմաներէն). 235, 373, 699:
- Գրասէրի տեղեկատու, ցուցակ 1930 տարւոյ հայերէն եւ հայագիտական հրատարակութիւններու. 241:
- * Ծաղկեփունջ ժամանակակից դրական կեանքէ. 369:
- Ութսունամեակ Վսեմ. Տ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի. 689:

ԳՐԱԽՈՒՆԵՐ

- Ազատեան Թ., Կոմիտաս վարդապետ (գրախօսած՝ Հ. Ա. Գարամանլեան). 233:
- Ապտալ Գոլէն Պօղոսեան, Բաղմաշէնի ըն-

- Karamanlian P. A., Nebengottheiten bei Eznik. 483, 588.
- Die Vorstellungen von der Windhauchseele bei Eznik. 186.
- Melik-Schahnazarian, Die Volksmedizin. 331.
- Menevišian P. G., Der Entdecker des Klassisch-Armenischen. 53.
- Schur Werner, Die Orientpolitik des Kaisers Nero (übersetzt von P. M. Hapozian). 311.
- Tchitouny, Die vierzig Räuber und die Königstochter. 614.
- Saroukhan, A. Mantaschian. 205, 348.
- Georgien und die Armenier. 576.
- Dashian P. J., Hettiter und Urartäer. 161, 401.
- Vasmer Richard, Chronologie der arabischen Statthalter von Armenien in den Jahren 833—887 (übersetzt von P. V. Inglišan). 179, 322.

Miscellanea:

- Katholikos Khoren I. Muradbegian. 691.
- Resumé der wichtigsten Abhandlungen (deutsch). 235, 373, 699.
- Literarischer Anzeiger für das Jahr 1930. 241.
- * Chronik. 369.
- Zum 80jährigen Geburtstag Sr. Exzellenz Gabriel Noratounkian. 689.

Besprechungen:

- Azatian Th., Komitas Vardapet (besprochen von P. A. Karamanlian). 233.
- A. C. Poghossian, Die Geschichte von Baz-

դարձակ պատմութիւնը (գրախօսած՝ Հ. Վ. Ինգլիզեան). 365:

Կորիւն, Վարք Մաշտոցի, ուղղեալ եւ լուսաբանեալ ի Գառնիկ Ֆնտզլեանէ (գրախօսած՝ Հ. Ն. Ա.). 227:

Frazer J. G., Le dieu qui meurt (գրախօսած՝ Հ. Ա. Գարամանլեան). 693:

Nioradze, Begräbnis- und Totenkultus bei den Chewsuren (գրախօսած՝ Հ. Ա. Գարամանլեան). 366.

Տօնակարգ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ (գրախօսած՝ Հ. Գ. Հեպոյեան). 542:

Վասպուրական (գրախօսած՝ Պ. Է.). 695:

Winkler H., Salomo und die Karina (գրախօսած՝ Հ. Ա. Գարամանլեան). 698:

maßen (besprochen von P. V. Ingli-sian). 365.

Koriun, Leben des Maštotz (besprochen von P. N. A.). 227.

Frazer J. G., Le dieu qui meurt (besprochen von P. A. K.). 693.

Nioradze, Begräbnis- und Totenkultus bei den Chewsuren (besprochen von P. A. Karamanlian). 366.

Die liturgischen Gesänge der armenischen Kirche (besprochen von P. G. Heboyan). 542.

Waspurakan (besprochen von P. E.). 695.

Winkler H., Salomo und die Karina (besprochen von P. A. K.). 698.

ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ

ԹԻ 10-12

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ԽՁ. ՏԱՐԻ 1932

ԵՂԻՉԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՒ ԻՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆ ԿՆՈՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՔՆՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն):

32. ՍՊԱՐԱՊԵՏՔ ՀԱՅՈՑ

Կը գրէ Եղիշէ (Ա. 7). «Եւ իբրեւ զնա (զԱրաաշէս որդի Վրամշապոյ) եւս մերժեաց ի թագաւորութենէն, ի նախարարսն չայոց անկանէր քաղաքուքիւնն. զի Բէ-պէտ եւ գանձն յարժուիս Պարսկաց երքայր, սակայն այրուծին Հայոց բովանդակ ի ձեռն նախարարացն առաջնորդէր ի պատերազմի»:

Խօսքը «ի նախարարսն Հայոց անկանէր թագաւորութիւնն» պէտք է անշուշտ այն իմաստով հասկնալ թէ զինուորական ոյժը Հայ նախարարներու ձեռքը մնաց, թէպէտ երկիրը արքային հարկատու եղաւ, ինչ-պէս յաջորդ նախարարութիւնը՝ «այրուծին պէս յաջորդ նախարարացն առաջնորդէր ի պատերազմի» ենթադրել կուտայ:

Իւրաքանչիւր նախարար կը հանէր պատերազմի ժամանակ որոշ թուով այրուծի, ի հարկաւորութեան նաեւ հետեւակ զօրք, որուն կ'առաջնորդէր անձամբ: Այս գունդերը, որոնք ի միասին կը կազմէին Հայկական բանակը, ունէին ընդհանուր հրամանական բանակը, որ «իշխան սպարապետութեան, տար մը, որ «իշխան սպարապետութեան, զօրավար Հայոց աշխարհին¹» կամ «մեծ սպարապետ Հայոց» տիտղոսը կը կրէր:

Սպարապետ (նաեւ Ասպարապետ) նպ. sipahbad, պահլ. spāhpat կ'ենթադրէ հինսլ. *spādapati. Ասպարապետ ձեւը Սասանեանց օրով նոյն բառին նոր փոխառութիւնն է (Hübschmann, Arm. Grammatik, էջ 240): Ծն. ԻՖ. 22 սպարապետ թարգմանուած է

յուն. ἀρχιστρατήγος. իսկ στρατήγοςը Կորիւն կը հայացնէ սպարապետ (պահլ. spāhpatէն), այլուր իբրեւ համազօր գործածուած՝ սպարապետ եւ գորապալս:

Սասանեան պետութեան մէջ մինչեւ Սոսրով Ա. պետական բանակը նոյնպէս ենթարկուած էր գլխաւոր հրամանատարի, որ կը կոչուէր Արեաց սպարապետ (Erānspāhbedh)². սպարապետութիւնը երանեան եօթը մեծ տոհմերէն մէկուն տոհմական ժառանգութիւնն էր: Անոր գործունէութիւնը աւելի ընդարձակ սահման ունէր քան որ ունի մեր օրով զօրավար մը: Երեքսպարիկ պաշտօն ունէր Երան-սպարապետը. պատերազմական նախարար էր, ընդհանուր հրամանատար եւ խաղաղութեան բանազնաց: Այնու որ պետական զինուորական ոյժի կազմակերպութիւնն եւ վարչութիւնն իր ձեռքն ունէր, ունէր միանգամայն բարձր բարձ արքայական խորհրդատուի վերին մէջ: Բնականաբար նախարար մ'ըլլալու հանգամանքով իր իշխանութեան տակ կը գտնուէր ամբողջ պետութեան պատերազմի նախարարութիւնը:

Արեաց սպարապետութեան մէջ նշանակալից փոփոխութիւն տեղի ունեցաւ երբ Սոսրով Ա. Անուշիրուան լուծեց Արեաց սպարապետի պաշտօնն եւ Պետութեան չորս աշխարհամասերու համար նշանակեց ուրոյն սպարապետներ:

Նոյնն էր առանց տարակուսի նաեւ Արշակունեաց օրով Հայոց սպարապետն, որուն հրամանատարութիւնը կը տարածուէր պետական բովանդակ զինուորական ոյժին վրայ: Երբ բաժնուեցաւ Արշակունեան Մեծ Հայաստանը, եւ յետոյ նախ Յունական եւ ապա Պարսկական բաժնին մէջ զազրեցաւ թագաւորութիւնը, մնաց անխախտ Հայկական բա-

² A. Christensen, L'Empire des Sassanides, p. 36-37: Եղիշէ, Թ. 152 կ'անուանէ նաեւ «մեծ սպարապետ»:

¹ Ազաթ., էջ 414: